

# Tanítványság és erkölcs

dr. Szalai András, MEKDSZ **Grund** (201)9

# Tanítványság és erkölcs

## **Mi az erkölcs?**

Fogalmak. Alapkérdések.  
Dilemma.

## **Ki vagy mi dönti el?**

Korszellem. Válaszok.

## **Honnan az erő?**

Lelkiismeret. Szentség.  
Jellem és életút.





# mi az erkölcs?

Fogalmak. Kérdések.  
Rendszerek.

# erkölcs

## **Erkölc**s (MÉK)

- „vki vagy vmi magatartását irányító, annak megítélését segítő, társadalmilag helyesnek tekintett szabályok összessége, illetve ezek megvalósulása”



# morál és etika

**Morál** lat. *mōs*: szokás

- erkölcsiség, az ember magatartása

**Etika** gr. *ēthos*: szokott hely, szokás, jellem

- erkölcstan, cselekvés és akarat helyességével foglalkozó tudomány

**Alapvető kérdések**

- Létezik-e és mi a helyes / helytelen?
- Ki vagy mi dönti el?
- Miért tegyük azt, ami a helyes?
- Mitől leszünk képesek azt tenni, ami helyes?

# elígazodni

## **A hiedelmeink**

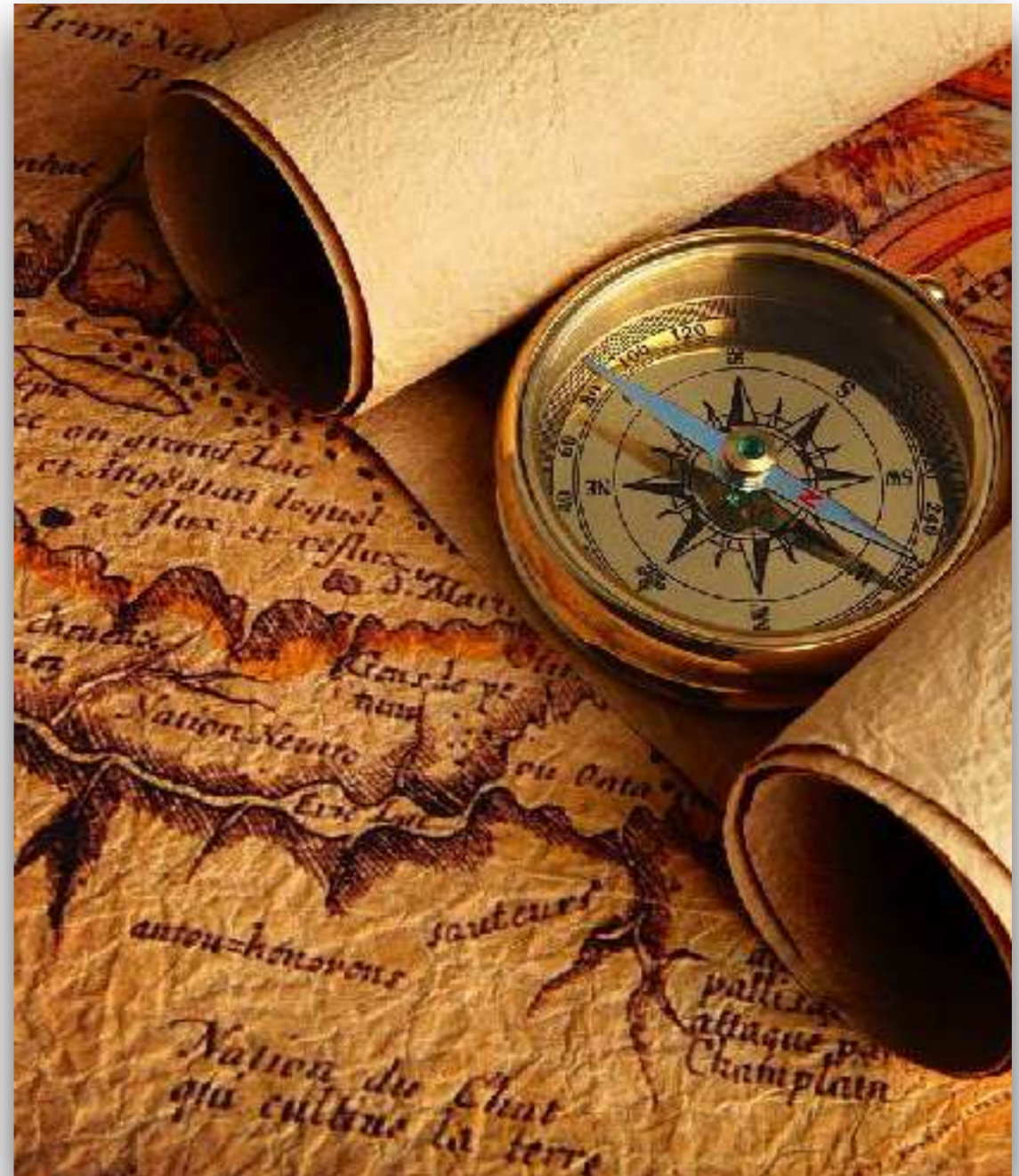
- ami valóságos

## **Az értékeink**

- ami fontos

## **Az erkölcsünk**

- ami helyes



# miért? – mert...

## **„Mert különben...”**

- Félelemből?

## **„Mert / ha megéri...”**

- Érdekből? Kié?

## **„Mert ez a helyes.”**

- Ha nem érdeked, ha veszélyes, akkor is.



# miért? – hogy...

Ha az erkölcs  
eredménye számít,

- az **egyén** érdeke vagy boldogsága (egoizmus), vagy
- a **közösség** érdeke vagy boldogsága (utilitarizmus), akkor valamelyik feláldozható.



# miért ne...?

## „Ha senki sem látja”

- Te látod, nem?

## „Mindenki ezt csinálja”

- Ha sokan teszik, nem bűn? Nem lehetsz jobb másoknál?

## „Nem az én felelősségem”

- Áttolható másra?



# erkölcsi dilemma

## Mi a dilemma oka?

- szürke terület (nincs parancs)
- parancsok közötti ellentét
- parancsok közötti rangsor
- az elfogadása



# a dilemma okai

## Belső konfliktus

- érdek, vágy, félelem vs. erkölcsi parancs



## Külső kényszer

- érdek vs. erkölcsi parancs
- erkölcsi parancs vs. erkölcsi parancs



# például hazudni...

**Sosem helyes:** több abszolút parancs van (pl. igazmondás), egyik sem megszeghető



**Általában nem helyes:** nincs abszolút parancs, személyes vagy gyakorlati okból mind megszeghető



# például hazudni...

**Néha helyes:** csak egy abszolút parancs van (szeretet), emiatt a többi megszeghető.



**Néha bocsánatos:** több abszolút parancs van, ellentmondásba kerülhetnek: a kisebb rossz a választandó.



# például hazudni...

**Néha helyes:** több abszolút erkölcsi parancs van, ha ezek ellentmondásba kerülnek, a magasabb parancs követendő.

Vö. Lk 14:5





# ki vagy mi dönti el?

Két etikai rendszer. Korszellem.  
Relativista válaszok és kritikájuk.

# etikai rendszerek

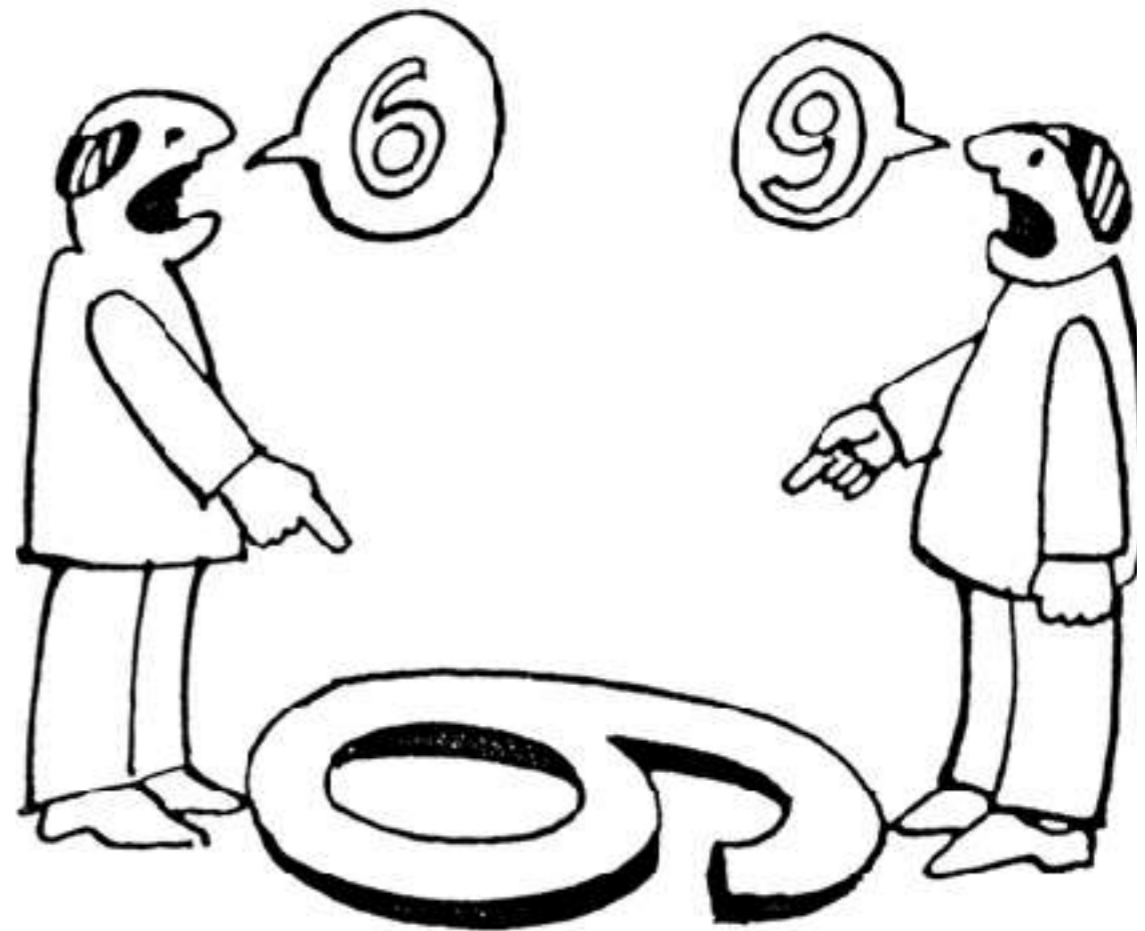
Létezik **objektív** etika.  
Egyetemes értéket  
képvisel, mindenkire  
kötelező. Forrása és  
számonkérője Isten.

Csak **relatív** etika van.  
Meghatározója a  
kultúra, a jog, az  
egyén, az evolúció.



# korszellem és etika

- Világfalu, migráció, multikulti, PC
- városi, atomizált
- individualista, ID
- rövidlátó politizálás számonkérés nélkül
- közös etikai minimum erodálódása...



# 1. a kultúra

- Nem létezik emberi kultúra, csak emberi kultúrák.
- Ahány kultúra, annyi értékrendszer.
- Egyik sem jobb vagy rosszabb, csak más.



# a kultúra – *kritika*

- Az eltérések többsége hangsúlybeli és formai.
- Alapvető értékek közösek: élet, tulajdon, önzetlenség, igazságosság, becsület, bátorság stb. minden hol érték.
- Ha tényleg mind elfogadható, a bibliai is az?
- A kultúrák ma igyekeznek együtt élni. Mind képes rá?
- Melyik legyen a domináns? Ki vagy mi dönti el?

# 2. a jog

- A társadalmi szokás és a jog határozza meg, mi helyes / helytelen.
- Morális az, ami konvenció / legális, amit a többség akként szentesít.



# a jog – *kritika*

- Az állam hozhat gonosz törvényt.
- Ha a többség akarata legális, morális, a törvény minden gonoszságot igazol.
- Erkölcsi alapon és jogi úton nem lehet változtatni.
- A legális nem feltétlenül morális. A hatalom és a tömeg sem teheti azzá.
- A legális optimális esetben a morális minimuma.
- Emberiség nagyjai: a szokással, többséggel szálltak szembe.

# 3. az egyén

- Az egyének döntenek el, számukra mi helyes, mi nem.
- Ezt mindenki csak saját maga számára döntheti el, mások számára nem.



# az egyén – *kritika*

- Helyes és helytelen nem magánügy, hanem közügy.
- E nélkül csak önbíráskodás és anarchia létezik.
- A privát etikát csak a magánéletben akarják alkalmazni.
- Egy szubjektív relativista sem tudja követni a saját elvét:
- ha mások döntése személyesen érinti, másoktól objektív etikát vár el.

# 4. az evolúció

- Jó és rossz az ember közösségi túlélését segítő ösztönös szabályrendszer.
- Nincs kialakulva, folyamatosan, velünk együtt alakul.



# evolúció – *kritika*

- Az evolúció célja a túlélés: ez egy kultúrában sem az etika motivátora vagy maximuma.
- A természetnek célt tulajdonítani vallás.
- A változás nem lehet fejlődés az evolúción kívüli szempont nélkül.
- A lelkiismeret nem az ösztönök egyike, hanem szabályzója.
- Az ösztönök semlegesek, de egy sem abszolútizálható.
- A lelkiismeret helyzettől függően erősíti, gyengíti őket.

# talnulságok

**Ha valóban minden relatív**, akkor ennek az állítása is az, tehát nem lehet kötelező érvényű.

**Pusztán a tény, hogy többféle** erkölcsi válasz létezik, és mind érthető, nem jelenti azt, hogy és mind jó.

**Ha minden** normális, értékes, szép és igaz, akkor valójában **semmi sem az.**

**Ha nincs isteni számonkérés**, rengeteg jótett jutalom, rengeteg büntett büntetés nélkül marad...





# honnan az erő?

Lelkiismeret. Szentség.  
Jellem és életút.

# létezik egy norma...

- ami nélkül nem  
veszekednénk, nem  
mentegetőznénk
- lényege minden  
kultúrában ugyanaz
- senki sem tud neki  
teljesen megfelelni
- velünk született,  
valós, emberfeletti.



# törvény – természetes

## **A lelkiismeret**

- igazi törvény: nem csak tények leírása, hanem tények feletti előírás
- az egyetlen törvény, amit magunkon tanulmányozhatunk, meg is szeghetünk.

## **A lelkiismeret**

- velünk született, de létezik erkölcsi fejlődés is, azaz tanulni is kell
- sokat tanulunk a többi embertől: jót, rosszat, esetlegesen és a közös alapot is.

# külső – belső

Bármilyen megítéléséhez  
**külső mérce** kell: a  
lelkiismeret felettünk áll.

Mindenki annyira hisz  
benne, hogy

- a megszegését  
nehezen ismeri el,
- mindent megtesz  
önmaga igazolására.

**Rossz** döntéseink oka  
a körülmények, mások?  
**Jó** döntéseink oka a mi  
jellemünk?

Érett személyiségnél az  
engedelmesség

- **belülről** fakad,
- nyomás, érdek, vágy,  
félelem ellenére is.

# személyes – parancs

A lelkiismeret nem csak szokást ír le, nem csak javasol, hanem **parancsol**:

- az egedetlenség büntudatot vagy szégyent kelt
- ilyesmit csak személy előtt érzünk.

**Ez a személy** rajtunk kívül álló, nem látható, transzcendens lény, akinek a parancsa

- nem pusztán az akaratából és döntéséből,
- hanem a **jelleméből** fakad.

# bibliai tanítás

Héb. *klájót* („vesék”)  
gör. *szüneidészisz*  
(„együttlátás”).

A népek végső  
megítélésének alapja  
(Róm 2:14-16).

Lehet gyenge, tompa,  
szennyes (1Kor 8:7, Ef  
4:19, Tit 1:15).

Isten képes tisztává  
tenni (1Pt 3:21, Zsid  
10:22, 1Jn 1:9).

A hívő tartsa tisztán  
(ApCsel 24:16, Róm  
13:5).

Felelős mások lelki-  
ismeretéért (1Kor  
10:28-29, Zsid 13:18).

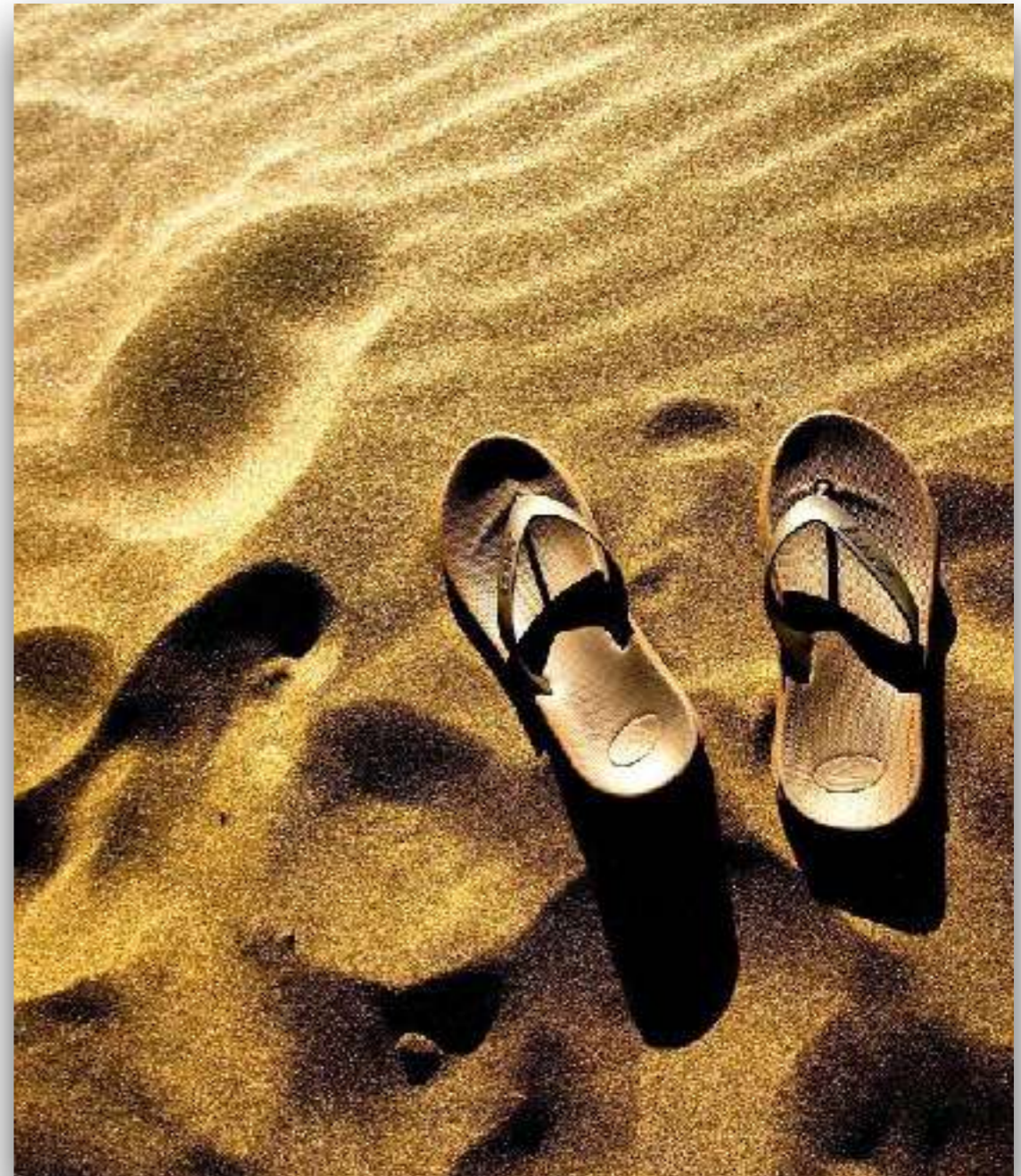
# a szent

Aki egészen Más...

Egyszerre vonzó a teremtménynek és félelmetes a lázadónak.

Más, mert eltávolodtunk Tőle. Ha közelít, Hozzá hasonlóvá válunk.

A „szent” = Istennek félretett, elkülönített



# a szent

## A Szent Lélek

- megítél
- és választás elé állít

## Egyszerre

- falat emel (kirekeszt)
- kaput nyit (befogad)
- utat vág (vezet)



# a szent

A Szentlélek határt húz

- Isten és ember közt  
(mi bűn, mi választ el)
- egyház és világ közt  
(tér, idő, közösség...)
- az emberen belül  
(szétválaszt, nem tűr)

A szakrális betört...!



# tanítványság

A Szent Isten, Írás,  
rítus, közösség hatása

- értékrend (Jézus)
- erény (törekvés)
- döntés (fegyelem)
- jellem (tartás)
- sors (életút).



A világ pedig elmúlik,  
és annak kívánsága is,  
de aki Isten akaratát cselekszi,  
megmarad örökké.

1Jn 2:17

# ajánlott szakirodalom

Scott B. Rae: Erkölcsi döntések (Harmat, 2015)

Fazakas Sándor: A protestáns etika kézikönyve (Kálvin, Luther, 2017)

Beran Ferenc (sz.): Emberismeret és etika (Szent István, 2002)

Ferencz Antal: A bioetika alapjai (Szent István, 2001)

A Család Pápai Tanácsa: Család lexikon (Szent István, 2012)

Bertók Rózsa (sz.): Bevezetés az etika történetének tanulmányozásába (Ethos Tud. Egy. 2013)

C.S. Lewis: Keresztény vagyok (Harmat, 2017)